

Ocenę niedostateczną otrzymuje uczeń, który nie opanował materiału koniecznego na ocenę dopuszczającą.

Wymagania podstawowe: oceny dopuszczająca i dostateczna

Wymagania ponadpodstawowe: oceny dobra, bardzo dobra, celująca

Aby uzyskać kolejną, wyższą ocenę, uczeń musi opanować zasób wiedzy i umiejętności z poprzedniego poziomu.

Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania na ocenę bardzo dobrą oraz oceny niższe, a ponadto reprezentuje szkołę oraz osiąga sukcesy w konkursach i olimpiadach przedmiotowych. Wykazuje się aktywnością publiczną na rzecz szkoły lub środowiska lokalnego.

Temat lekcji	Wymagania edukacyjne	Wymagania na poszczególne oceny				
		dopuszczająca	dostateczna	dobra	bardzo dobra	celująca
Rozdział I: Obywatel						
1. Obywatelstwo polskie i unijne	- istota obywatelstwa - nabywanie i uzyskiwanie obywatelstwa - obywatelstwo polskie - obywatelstwo unijne - obywatelstwo a narodowość - społeczeństwo	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: obywatelstwo, społeczeństwo obywatelskie, państwo prawa, - wymienia dwa podstawowe sposoby nabywania obywatelstwa	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: obywatelskość, pluralizm polityczny, decentralizacja władzy państwowej - przedstawia sposób nabywania	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminu: nieposłuszeństw o obywatelskie - wskazuje różnice między obywatelstwem a narodowością - wymienia i opisuje inne niż prawo krwi i	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminu: subsydiarność - wskazuje uprawnienia wynikające z posiadania obywatelstwa unijnego - wskazuje przykłady	Uczeń: - ocenia korzyści płynące z posiadania obywatelstwa, w tym obywatelstwa unijnego - ocenia, czy społeczeństwo polskie spełnia kryteria społeczeństwa

	obywatelskie - obywatelskie nieposłuszeńst wo	(prawo krwi, prawo ziemi) - wymienia podstawowe prawa i obowiązki obywatela zapisane w <i>Konstytucji RP</i>	obywatelstwa w Polsce - wyjaśnia znaczenie posiadania obywatelstwa polskiego i unijnego, - wymienia i opisuje warunki rozwoju społeczeństwa obywatelskiego	prawo ziemi sposoby uzyskania obywatelstwa - charakteryzuje sposób nadawania obywatelstwa polskiego i zrzekania się go - opisuje cechy charakterystycz ne społeczeństwa obywatelskiego - wyjaśnia cele, przedstawia cechy charakterystycz ne obywatelskiego nieposłuszeństw a	obywatelskiego nieposłuszeńst wa	obywatelskiego
2. Proces wyborczy	- relacje władza- obywatel - formy sprawowania	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: demokracja	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: suwerenność	Uczeń: - charakteryzuje zasady przeprowadzani a wyborów w	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminu: uczestnictwo	Uczeń: - ocenia znaczenie wyborów dla współczesnej

	władzy przez obywateli - rola wyborów we współczesnej demokracji - prawo wyborcze - cenzus wyborczy - przymiotniki wyborcze - charakterystyka wyborów w Polsce - referendum ogólnokrajowe i lokalne	pośrednia, demokracja bezpośrednia, czynne prawo wyborcze, bierne prawo wyborcze - wskazuje różnice między demokracją pośrednią a bezpośrednią - określa cenzus wyborczy obowiązujący w Polsce	narodu, prawo wyborcze, kodeks wyborczy, referendum - wyjaśnia rolę wyborów w państwie demokratycznym - wymienia przymiotniki wyborcze - wymienia rodzaje referendum przyjęte w prawodawstwie polskim	Polsce - przedstawia zasady głosowania poza miejscem zamieszkania - charakteryzuje zasady przeprowadzania referendum lokalnego i ogólnokrajowego	polityczne - wymienia formy partycypacji obywateli w życiu politycznym państwa	demokracji
3. Życie publiczne	- życie publiczne - inicjatywa obywatelska - petycja, skarga i list otwarty - manifestacje, demonstracje i	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: inicjatywa obywatelska, petycja, list otwarty - pisze petycję	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: życie publiczne, skarga, zgromadzenie, strajk - opisuje zasady	Uczeń: - wskazuje różnice między petycją, skargą i listem otwartym oraz wymienia elementy tych pism - wymienia i	Uczeń: - opisuje przebieg procesu legislacyjnego obywatelskiego projektu ustawy	Uczeń: - ocenia wpływ aktywności obywatelskiej na kształtowanie się życia publicznego

	pikiety - strajki	według wzoru	i sposób zalegalizowania zgromadzenia - wymienia cele i rodzaje strajku (ostrzegawczy, zakładowy)	charakteryzuje inne niż ostrzegawczy i zakładowy formy strajku		
4. Jak załatwić sprawę w urzędzie?	- administracja publiczna i jej struktura - administracja rządowa - administracja samorządowa - kompetencje urzędów w Polsce - podstawowe dokumenty współczesnego obywatela (dowód osobisty, paszport, prawo jazdy) - zasady rejestracji pojazdu	Uczeń: - wie, gdzie i w jaki sposób uzyskać dowód osobisty, paszport i prawo jazdy oraz zarejestrować pojazd - wypełnia wniosek o wydanie dowodu osobistego	Uczeń: - zna zasady prawidłowego wypełniania formularzy - wyjaśnia znaczenie terminów: administracja publiczna, administracja rządowa, administracja samorządowa - wymienia organy administracji publicznej w Polsce	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminu: służba cywilna - wyjaśnia, jaką funkcję pełni dowód osobisty	Uczeń: - charakteryzuje strukturę i zadania administracji rządowej i samorządowej - wymienia rodzaje paszportów i ich cechy charakterystyczne	Uczeń: - ocenia stopień znajomości procedur podejmowania decyzji administracyjnych - ocenia działalność urzędów w Polsce

5. Informacja publiczna i e-urząd	- informacja publiczna i jej charakterystyka - sposoby udostępniania informacji publicznej - prawa obywatela wobec urzędu - skuteczne załatwianie sprawy - odwołanie od decyzji - Elektroniczna Platforma Usług Administracji Publicznej (ePUAP).	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminu: informacja publiczna - wskazuje elementy składowe podania - pisze podanie	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminu: urząd elektroniczny - opisuje cechy charakterystyczne informacji publicznej - wymienia sposoby udostępniania informacji publicznej - charakteryzuje prawa obywatela wobec rządu - wymienia ułatwienia, jakie niesie obywatelom e-urząd	Uczeń: - wyjaśnia sposób odwoływania się od decyzji urzędu - pisze odwołanie od decyzji urzędu	Uczeń: - wymienia przykłady spraw i opisuje sposób ich załatwiania za pośrednictwem ePUAP - wypełnia wnioski o udostępnienie informacji publicznej	Uczeń: - ocenia znaczenie dostępu do informacji publicznej dla funkcjonowania demokratycznego społeczeństwa
Rozdział II: Prawo						
1. Prawo i jego funkcje	- pojęcie i funkcje prawa - charakter i rodzaje norm	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów:	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów:	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów:	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów:	Uczeń: - ocenia postawy obywateli wobec prawa

	społecznych - norma prawna a przepis prawny - prawo naturalne i pozytywne - praworządność - rodziny prawa - cechy systemu prawnego - zasady prawa - kultura prawna i postawy obywateli wobec prawa	prawo, praworządność - wymienia rodzaje norm społecznych - wymienia postawy obywateli wobec prawa	norma prawna, przepis prawny, kultura prawna - opisuje rodzaje norm społecznych - charakteryzuje funkcje prawa - wymienia i opisuje najczęściej stosowane zasady prawa wywodzące się z prawa rzymskiego - charakteryzuje postawy obywateli wobec prawa	prawo naturalne, prawo pozytywne, prawo stanowione - opisuje cechy charakterystyczne norm społecznych - charakteryzuje rodziny prawa i podaje ich przykłady - opisuje cechy systemu prawnego	prawo zwyczajowe, prawo powszechne zwyczajowe - rozpoznaje części składowe normy prawnej - wskazuje różnice między prawem naturalnym a pozytywnym	- ocenia kulturę prawną społeczeństwa w Polsce
2. Źródła i obszary prawa	- źródła prawa - źródła poznania prawa - hierarchia aktów prawnych w Polsce	Uczeń: - wymienia źródła prawa obowiązujące w Polsce - przedstawia podział prawa	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: źródła prawa, prawo wewnętrzne,	Uczeń: - charakteryzuje źródła prawa obowiązujące w Polsce i zna ich hierarchię - wymienia	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminu: prawo wspólnotowe - rozróżnia i opisuje źródła	Uczeń: - ocenia problem zależności między prawem unijnym a prawem polskim

	- prawo wspólnotowe jako źródło prawa w Polsce - podział prawa - stosowanie prawa		prawo międzynarodowe, prawo publiczne, prawo prywatne, prawo materialne, prawo formalne - opisuje podział prawa - opisuje etapy działalności prawnej	cechy charakterystyczne prawa wewnętrznego, międzynarodowego, publicznego, prywatnego, materialnego i formalnego	prawa wspólnotowego - wskazuje różnice między poszczególnymi i rodzajami prawa	
3. Gałęzie prawa wewnętrznego	- gałęzie polskiego prawa wewnętrznego - prawo karne i jego zasady - prawo cywilne - prawo administracyjne - inne ważniejsze	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: kodeks, przestępstwo, grzywna - wymienia rodzaje kar przewidzianych w polskim <i>Kodeksie karnym</i>	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: osoba fizyczna, osoba prawna, akt administracyjny - wymienia źródła prawa karnego, cywilnego i administracyjne	Uczeń: - opisuje zasady obowiązujące w prawie karnym - wyjaśnia różnicę między zdolnością prawną a zdolnością do czynności prawnych - opisuje podział prawa	Uczeń: - charakteryzuje relacje prawne przewidziane w prawie administracyjnym - przedstawia podział aktów administracyjnych i wskazuje ich przykłady	Uczeń: - ocenia problem nadmiernej ilości regulacji prawnych w Polsce - ocenia problem zaost్రzenia kar za najcięższe przestępstwa

	gałęzie prawa w Polsce i ich cechy charakterystyczne.		go - przedstawia cechy charakterystyczne prawa karnego, cywilnego i administracyjnego - wymienia inne niż prawo karne, cywilne i administracyjne gałęzie prawa w Polsce	cywilnego - charakteryzuje inne niż prawo karne, cywilne i administracyjne gałęzie prawa w Polsce		
4. Władza sądowa w Polsce	- charakterystyka władzy sądowej - dwuinstancyjność sądownictwa - struktura władzy sądowej w Polsce - Krajowa Rada Sądownictwa	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: sędzia, ławnik - charakteryzuje strukturę władzy sądowej w Polsce	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: kasacja, apelacja, skarga konstytucyjna - omawia zasady funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości w Polsce	Uczeń: - omawia zasady, jakimi powinni kierować się sędziowie i członkowie trybunałów - przedstawia warunki, jakie musi spełniać kandydat na ławnika i	Uczeń: - charakteryzuje skład i zadania Krajowej Rady Sądownictwa - opisuje strukturę Sądu Najwyższego, Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu	Uczeń: - ocenia rolę ławników w systemie sądownictwa polskiego

	- Sąd Najwyższy - sądy powszechne - sędziowie sądów powszechnych - ławnicy - sądy administracyjne i wojskowe - Trybunał Konstytucyjny - Trybunał Stanu		- wyjaśnia, na czym polega immunitet sędziowski oraz konstytucyjne zasady niezawisłości i nieusuwalności sędziów - omawia zadania ławników	sposób jego wyboru - opisuje zadania Sądu Najwyższego, sądów powszechnych, wojskowych i administracyjnych - przedstawia uprawnienia Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu	- charakteryzuje procedurę wszczynania postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym i Trybunałem Stanu	
5. Postępowanie sądowe	- postępowanie sądowe - sprawy cywilne - sprawy karne -sprawy administracyjne - proces cywilny - pozew w procesie	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: postępowanie sądowe, strona powodowa (powód), strona pozwana (pozwany), - wymienia uczestników	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: przestępstwo, wykroczenie, mediacja, sąd polubowny - wskazuje przykłady spraw rozpatrywanych przez sądy	Uczeń: - charakteryzuje przebieg procesu cywilnego i procesu karnego - wskazuje różnice między procesem cywilnym i karnym - wyjaśnia	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: postępowanie procesowe, postępowanie nieprocesowe, postępowanie przygotowawcze - wskazuje	Uczeń: - ocenia rolę mediacji w postępowaniu sądowym - ocenia świadomość prawną społeczeństwa polskiego

	cywilnym - proces karny - zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa - sądy polubowne	procesu cywilnego i procesu karnego	cywilne, karne i administracyjne - wymienia prawa ofiary, świadka i oskarżonego w procesie karnym	sposób postępowania po złożeniu zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa - wymienia cechy dobrego mediatora - sporządza według wzoru pozew w procesie cywilnym i zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa	różnice między postępowaniem procesowym a nieprocesowym - omawia sposób postępowania przed sądem polubownym	
6. Organy ścigania	- prokuratura i jej struktury - zadania prokuratury - Krajowa Rada Prokuratury - policja – struktura i zadania - działalność i uprawnienia	Uczeń: - omawia cele i strukturę policji - opisuje zadania policji i innych służb mundurowych - wymienia uprawnienia policjantów	Uczeń: - omawia cele i strukturę prokuratury - charakteryzuje zadania prokuratorów - charakteryzuje formy działania i zadania dzielnicowych	Uczeń: - opisuje strukturę prokuratury - opisuje sposób powoływania i uprawnienia prokuratora generalnego - wyjaśnia, jakie znaczenie dla	Uczeń: - omawia zadania Krajowej Rady Prokuratorów - wskazuje różnice między śledztwem a dochodzeniem - omawia skutki	Uczeń: - ocenia poziom i poczucie bezpieczeństwa współczesnych Polaków

	policji - zadania innych służb mundurowych - dzielnicowy - prokuratura i policja w postępowaniu karnym - formy postępowania przygotowawczego - Interpol		- wyjaśnia rolę policji i prokuratury w postępowaniu karnym	działalności prokuratury mającej hierarchiczność - charakteryzuje różne sfery działalności policji	postępowania przygotowawczego - opisuje strukturę i zadania Interpolu	
7. Nieletni wobec prawa	- przestępczość nieletnich - odpowiedzialność prawną nieletnich - sądy rodzinne - środki stosowane przez sądy rodzinne wobec nieletnich - przepisy	Uczeń: - rozumie pojęcia: nieletniego w prawie cywilnym i karnym - wymienia przejawy demoralizacji nieletnich i popełniane przez nich	Uczeń: - rozumie pojęcie: procesu resocjalizacji - określa granice prawnej odpowiedzialności nieletnich - omawia zadania sądów rodzinnych - wymienia środki	Uczeń: - charakteryzuje sposób funkcjonowania sądów rodzinnych w sprawach przestępczości nieletnich - opisuje środki stosowane przez sądy rodzinne wobec	Uczeń: - omawia przestępczość nieletnich na przykładzie wybranych artykułów z <i>Kodeksu wykroczeń</i> - przedstawia uwarunkowania rozstrzygnięcia spraw	Uczeń: - ocenia poziom przestępczości wśród nieletnich i problem zaostrzenia kar wobec nich

	prawne dotyczące sprzedaży narkotyków i alkoholu nieletnim oraz palenia w miejscach publicznych - konsekwencje zażywania alkoholu i narkotyków oraz palenia papierosów - proces resocjalizacji	czyny karalne - omawia konsekwencje zażywania alkoholu i narkotyków oraz palenia papierosów	stosowane przez sądy rodzinne wobec nieletnich - charakteryzuje przepisy prawne dotyczące sprzedaży narkotyków i alkoholu nieletnim oraz palenia w miejscach publicznych	nieletnich - omawia zasady niezbędne w skutecznym procesie resocjalizacji	nieletnich przez organy państwowe	

Rozdział III: Prawa człowieka

1. Czym są prawa człowieka?	- prawa człowieka i ich charakter - historia praw człowieka - <i>Powszechna deklaracja praw człowieka</i> - generacje praw człowieka	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminu: prawa człowieka - omawia charakter praw człowieka - wymienia fundamentalne	Uczeń: - wymienia prawa człowieka zapisane w <i>Powszechnej deklaracji praw człowieka</i> oraz prawa dziecka zapisane w	Uczeń: - wymienia prawa przynależne do konkretnej generacji praw człowieka - omawia strukturę i zadania	Uczeń: - opisuje historię praw człowieka - wymienia historyczne akty prawne, które miały wpływ na kształtowanie	Uczeń: - ocenia problem tzw. czwartej generacji praw człowieka

	- prawa człowieka - dokumenty - prawa człowieka - instytucje. - <i>Konwencja praw dziecka</i>	dla praw człowieka dokumenty stworzone przez Radę Europy i ONZ	<i>Konwencji praw dziecka</i> - rozróżnia i charakteryzuje generacje praw człowieka - wymienia instytucje, które stoją na straży praw człowieka	instytucji stojących na straży praw człowieka	się praw człowieka - charakteryzuje treść dokumentów dotyczących praw człowieka, uchwalonych przez Radę Europy i ONZ	
2. Międzynarodowy system ochrony praw człowieka	- system ochrony praw człowieka (Organizacja Narodów Zjednoczonych, Rada Europy, Unia Europejska) - Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu i jego zadania - Europejska	Uczeń: - wymienia prawa człowieka uregulowane w <i>Europejskiej Karcie Społecznej</i> oraz <i>Karcie praw podstawowych</i> - wymienia ważniejsze organizacje pozarządowe działające na	Uczeń: - wyjaśnia, jak funkcjonuje system ochrony praw człowieka - omawia zadania ONZ, Rady Europy i Unii Europejskiej w dziedzinie praw człowieka - wymienia zadania OBWE - wyjaśnia	Uczeń: - charakteryzuje zadania Europejskiego Trybunału Praw Człowieka - omawia wpływ Unii Europejskiej na kształtowanie europejskiego systemu ochrony praw człowieka - omawia	Uczeń: - opisuje zasady i sposób składania skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka - wypełnia formularz skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka według wzoru	Uczeń: - ocenia sposoby i skuteczność metod walki z łamaniem praw człowieka

	Karta Społeczna - Urząd Komisarza Praw Człowieka Rady Europy - Unia Europejska a prawa człowieka - Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie - Prawa człowieka a organizacje pozarządowe (Amnesty International, Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża, Helsińska Fundacja Praw Człowieka)	rzecz ochrony praw człowieka	wpływ organizacji pozarządowych na przestrzeganie praw człowieka	strukturę ONZ, Rady Europy i Unii Europejskiej i jej wpływ na przestrzeganie praw człowieka - charakteryzuje zasady funkcjonowania Europejskiego Trybunału Praw Człowieka - charakteryzuje cele i zadania ważniejszych organizacji pozarządowych działających na rzecz ochrony praw człowieka	- omawia zadania Komisarza Praw Człowieka Rady Europy - wyjaśnia okoliczności powstania OBWE i jej strukturę	

3. Ochrona praw i wolności w Polsce	- prawa człowieka w <i>Konstytucji RP</i> - Urząd Rzecznika Praw Obywatelskich - Urząd Rzecznika Praw Dziecka - prawo do prywatności - prawa jednostki w kontaktach z mediami - skarga konstytucyjna	Uczeń: - wymienia prawa oraz wolności człowieka i obywatela zapisane w <i>Konstytucji RP</i> - wyjaśnia, na czym polega prawo do prywatności i wskazuje jego zakres - określa prawa jednostki w kontaktach z mediami	Uczeń: - wyjaśnia, jakie są prawne uwarunkowania ograniczenia praw i wolności zapisanych w <i>Konstytucji RP</i> - charakteryzuje zadania rzecznika praw człowieka i rzecznika praw dziecka	Uczeń: - opisuje sposób powoływania oraz funkcjonowania rzecznika praw człowieka i rzecznika praw dziecka - przedstawia zasady składania skargi konstytucyjnej	Uczeń: - wyjaśnia zasady i procedury zwracania się z wnioskiem do rzecznika praw obywatelskich i rzecznika praw dziecka - pisze skargę do rzecznika praw obywatelskich według wzoru - wskazuje elementy skargi konstytucyjnej oraz skutki prawne jej uznania przez Trybunał Konstytucyjny	Uczeń: - ocenia problem ochrony praw i wolności w Polsce
4. Łamanie praw człowieka	- przyczyny łamania praw człowieka	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie	Uczeń: - wyjaśnia, na czym polega	Uczeń: - wskazuje różnice w	Uczeń: - uzasadnia, że nacjonalizm,

	- międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych - łamanie praw kobiet - łamanie praw dziecka - wolność wyznania - problem uchodźców - łamanie praw człowieka w Europie (nacjonalizm, szowinizm, rasizm, antysemityzm, ksenofobia) - dopuszczalne ograniczenie praw człowieka	terminów: nacjonalizm, rasizm, antysemityzm - wymienia przyczyny łamania praw człowieka	terminów: szowinizm, ksenofobia - charakteryzuje przyczyny łamania praw człowieka - wskazuje przykłady państw, w których nie przestrzega się praw człowieka lub są one zagrożone - omawia przykłady łamania praw kobiet i dzieci - podaje przykłady łamania wolności wyznania - wymienia przyczyny uchodźstwa we współczesnym	międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych - przedstawia cele i zasady konwencji genewskich i uzupełniających je protokołów - omawia sytuację uchodźców we współczesnym świecie - charakteryzuje przejawy nacjonalizmu, szowinizmu, rasizmu, antysemityzmu, ksenofobii - wyjaśnia, w jakich okolicznościach można ograniczyć	przestrzeganiu praw człowieka między rozwiniętymi krajami demokratycznymi a państwami, które powstały w XX w. i nie mają tradycji demokratycznych - opisuje działalność Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców	szowinizm, rasizm, antysemityzm i ksenofobia stanowią przykłady łamania praw człowieka - ocenia przejawy nacjonalizmu, szowinizmu, rasizmu, antysemityzmu, ksenofobii

			świecie	prawa człowieka		
Rozdział IV: Edukacja i praca						
1. System edukacji w Polsce	- charakterystyka polskiego systemu edukacji - zadania MEN i samorządów - zadania szkoły - statut i inne szkolne dokumenty - prawa i obowiązki uczniów - postępowanie w sytuacji złamania praw ucznia - konsekwencje niedopełniania obowiązków szkolnych	Uczeń: - przedstawia zadania szkoły - wymienia prawa i obowiązki ucznia - wyjaśnia, jakie są konsekwencje niedopełniania obowiązków szkolnych	Uczeń: - charakteryzuje system edukacji w Polsce - wyjaśnia, jaką rolę w szkole pełni statut	Uczeń: - wymienia zadania MEN i samorządów lokalnych w dziedzinie edukacji - wymienia inne niż statut dokumenty obowiązujące w szkole - opisuje procedurę postępowania w przypadku złamania praw ucznia	Uczeń: - wyjaśnia, na czym polegają zadania szkoły w zakresie nauczania i pracy opiekuńczo- wychowawcze j	Uczeń: - ocenia skuteczność polskiego systemu edukacji
2. Polskie szkoły wyższe	- organizacja studiów –	Uczeń: - określa	Uczeń: - wyjaśnia, na	Uczeń: - charakteryzuje	Uczeń: - przedstawia	Uczeń: - ocenia system

	system boloński - zalety i wady systemu bolońskiego - wybór kierunków studiów - zasady przyjmowania kandydatów na uczelnie wyższe - warunki przyjęć na uczelnie - charakterystyka wybranych kierunków studiów - kształcenie ustawiczne - edukacyjne programy unijne - program <i>Comenius</i>	kryteria wyboru kierunku studiów - wyjaśnia, na czym polega kształcenie ustawiczne	czym polega system boloński w organizacji studiów wyższych - przedstawia zasady i warunki przyjęć na wyższe uczelnie - wymienia edukacyjne programy unijne	wybrane kierunki studiów - wyjaśnia, na czym polega istota programu <i>Comenius</i>	przebieg postępowania kwalifikacyjnego na wybrany kierunek studiów i sposób obliczania ilości punktów - charakteryzuje ofertę edukacyjnych programów unijnych	boloński wskazując jego zalety i wady - ocenia znaczenie kształcenia ustawicznego dla gospodarki i społeczeństwa

3. Kształcenie za granicą	- możliwości kształcenia za granicą - charakterystyka kształcenia wyższego w wybranych krajach UE - matura międzynarodowa - program matury międzynarodowej	Uczeń: - przedstawia zasady podejmowania studiów wyższych za granicą	Uczeń: - przedstawia zasady podejmowania studiów wyższych i warunki kształcenia się za granicą	Uczeń: - wyjaśnia, na czym polega program matury międzynarodowej - wymienia korzyści, jakie daje uczniom realizowanie programu matury międzynarodowej	Uczeń: - charakteryzuje szkolnictwo wyższe w wybranych krajach UE	Uczeń: - ocenia problem tzw. drenażu mózgow z punktu widzenia interesów Polski
4. Podróżowanie po Europie i świecie	- obywatel w podróży - utrata dokumentów za granicą - Europejska Karta Ubezpieczenia Zdrowotnego - strefa Schengen i jej granice	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: strefa Schengen, terroryzm - wyjaśnia, w jaki sposób Ministerstwo Spraw Zagranicznych dba o interesy	Uczeń: - przedstawia procedurę postępowania w przypadku utraty dokumentów lub problemów zdrowotnych podczas pobytu za granicą - wyjaśnia, jak	Uczeń: - opisuje dokumenty zdrowotne, niezbędne podczas pobytu za granicą - opisuje zasady przekraczania granic zewnętrznych i wewnętrznych	Uczeń: - wyjaśnia okoliczności powstania strefy Schengen - omawia zasady przewozu żywności i leków w komunikacji	Uczeń: - ocenia rolę strefy Schengen dla obywateli Unii Europejskiej

	- charakterystyka zjawiska terroryzmu	Polaków przebywających za granicą	funkcjonuje strefa Schengen - wymienia cechy charakterystyczne zjawiska terroryzmu	strefy Schengen - charakteryzuje miejsca szczególnie narażone na terroryzm	samolotowej - opisuje sytuacje, które powinny wzbudzić obawy zagrożenia atakiem terrorystycznym	
5. Praca w Polsce i za granicą	- praca młodzieży w UE - dziecko i młodociany a problem podejmowania pracy - praca młodocianych w Polsce - praca w Wielkiej Brytanii - podatki i umowy - Europass - powrót do	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: umowa-zlecenie, umowa o dzieło, umowa o pracę - przedstawia obowiązki pracodawcy zatrudniającego młodocianych pracowników	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminu: Europass - wyjaśnia uwarunkowania podejmowania pracy przez młodocianych - wymienia zasady zatrudniania młodocianych w Polsce - wyjaśnia rolę Europass w podejmowaniu	Uczeń: - wymienia formalności związane z rejestracją i podejmowaniem pracy za granicą na przykładzie Wielkiej Brytanii - wyjaśnia różnice w umowach podpisywanych z młodymi pracownikami - wymienia	Uczeń: - wyjaśnia, jaką rolę dla młodych ludzi mają uregulowania prawne <i>Europejskiego paktu na rzecz młodzieży</i> - charakteryzuje dokumenty wchodzące w skład Europass - sporządza Europass-CV według wzoru	Uczeń: - ocenia problem emigracji ludzi młodych w poszukiwaniu pracy

	kraju		pracy za granicą przez młodych ludzi	ułatwienia w powrocie do kraju Polaków pracujących za granicą		

Jolanta Bąk

rok szkolny 2017/18

Wymagania edukacyjne dla klasy 3e – wiedza o społeczeństwie.

Ocenę niedostateczną otrzymuje uczeń, który nie opanował materiału koniecznego na ocenę dopuszczającą.

Wymagania podstawowe: oceny dopuszczająca i dostateczna

Wymagania ponadpodstawowe: oceny dobra, bardzo dobra, celująca

Aby uzyskać kolejną, wyższą ocenę, uczeń musi opanować zasób wiedzy i umiejętności z poprzedniego poziomu.

Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania na ocenę bardzo dobrą oraz oceny niższe, a ponadto reprezentuje szkołę oraz osiąga sukcesy w konkursach i olimpiadach przedmiotowych. Wykazuje się wykazuje się aktywnością publiczną na rzecz szkoły lub środowiska lokalnego.

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania konieczne (ocena dopuszczająca)	Wymagania podstawowe (ocena dostateczna)	Wymagania rozszerzające (ocena dobra)	Wymagania dopełniające (ocena bardzo dobra)	Wymagania wykraczające (ocena celująca)
PRAWO						
Prawo i systemy prawne	normy prawa i ich charakternorma prawna a przepis	wyjaśnia znaczenie terminów: norma prawna,	wyjaśnia znaczenie terminów: źródła prawa,	wyjaśnia znaczenie terminów: norma	wyjaśnia znaczenie terminów: normy	wyjaśnia, na czym polega zjawisko inflacji prawa i ocenia

	prawny • koncepcje budowy normy prawnej • źródła norm prawnych • system prawa stanowionego • prawo stanowione a naturalne • system prawa precedensowego • prawo zwyczajowe • prawo międzynarodowe • prawo krajowe i miejscowe • prawo publiczne i prywatne • prawo materialne i formalne • prawo cywilne	przepis prawny, hipoteza, dyspozycja, sankcja • omawia cechy charakterystyczne normy prawnej • omawia budowę normy prawnej według struktury trójelementowej	prawo pozytywne (stanowione), prawo zwyczajowe, prawo precedensowe, prawo religijne, prawo międzynarodowe, prawo krajowe, gałąź prawa, prawo miejscowe, prawo publiczne, prawo prywatne, prawo materialne, prawo formalne, prawo cywilne, prawo karne, prawo administracyjne • charakteryzuje system prawa stanowionego	sankcjonowana, norma sankcjonująca, system prawa, prawo naturalne, precedens, zwyczaj, prawo karne materialne, prawo karne formalne • omawia budowę normy prawnej według koncepcji norm sprzężonych • wskazuje różnice między materialnymi a formalnymi źródłami prawa • przedstawia cechy różniące prawo międzynarodowe od innych rodzajów prawa	generalno-abstrakcyjne, normy konkretno-indywidualne • porównuje różne koncepcje budowy normy prawnej • przedstawia charakter sankcji w normie prawnej • wyjaśnia, na czym polega cywilnoprawna metoda regulacji stosunku prawnego • tłumaczy, na czym polega administracyjno-prawna metoda regulacji stosunku prawnego • omawia	jego konsekwencje w życiu społecznym i dla obywateli

	• prawo karne • prawo administracyjne • hierarchiczność systemu prawnego • zasada spójności systemu prawnego • zasada zupełności systemu prawnego		• opisuje cechy charakterystyczne prawa precedensowego i prawa zwyczajowego • wymienia cechy prawa krajowego i miejscowego • charakteryzuje prawo prywatne i publiczne • przedstawia cechy i zasady prawa cywilnego oraz prawa karnego • charakteryzuje prawo administracyjne • omawia zasadę zupełności systemu prawnego • wyjaśnia, na czym polega	• opisuje różnice między prawem materialnym i formalnym oraz między prawem prywatnym i publicznym • porównuje prawo stanowione z prawem naturalnym • charakteryzuje rodzaje prawa karnego	rodzaje niezgodności w systemie prawnym i sposoby ich usuwania • wyjaśnia dylematy związane z występowaniem zależności między prawem krajowym i międzynarodowym	

			hierarchiczność systemu prawnego			
Rzeczpospolita Polska jako państwo prawa	• źródła prawa w Polsce • konstytucja • ustawy • umowy międzynarodowe • ratyfikacja • prawo unijne • rozporządzenia • akty prawa wewnętrznego • akty prawa miejscowego • praworządność • państwo prawa • instytucje strzegące praworządności w Polsce • gwarancje państwa	• wyjaśnia znaczenie terminów: konstytucja, ustawa, rozporządzenie, praworządność, Trybunał Konstytucyjny, Urząd Rzecznika Praw Obywatelskich, Najwyższa Izba Kontroli, sędzia, ławnik, kodeks • omawia cechy charakterystyczne <i>Konstytucji RP</i> • określa, które instytucje strzegą praworządności w Polsce	• wyjaśnia znaczenie terminów: rozporządzenie z mocą ustawy, ratyfikacja, dyrektywa, statut, apelacja, kasacja, dwuinstancyjność postępowania sądowego, skarga konstytucyjna, niezawisłość sędziowska, niezależność sądów, immunitet sędziowski • charakteryzuje źródła prawa w Polsce • omawia znaczenie	• wyjaśnia znaczenie terminów: przepisy wykonawcze, przepisy porządkowe, rozporządzenie unijne, decyzja, zalecenie • wyjaśnia, jakie cechy konstytucji decydują o jej szczególnej formie • opisuje kategorie ratyfikowanych umów międzynarodowych • charakteryzuje rodzaje aktów prawnych	• charakteryzuje stosunki między prawem unijnym a prawem krajowym • przedstawia standardy państwa prawa obowiązujące w relacjach państwa z obywatelem • wyjaśnia, jakie czynniki mogą mieć wpływ na negatywne postrzeganie stanu prawa w państwie przez obywateli	• ocenia, czy III RP jest państwem prawa • ocenia, czy państwo polskie jest państwem praworządnym • ocenia, czy w Polsce są respektowane standardy państwa prawa w relacjach państwa z obywatelem • ocenia rolę ławników w polskim systemie sprawiedliwości

	prawnego • niezawisłość sędziowska i niezależność sądów • sędziowie • ławnicy • gałęzie prawa i kodeksy w Polsce • kodeks prawa cywilnego • kodeks prawa pracy • kodeksy prawa karnego • prawo administracyjne	• wymienia gałęzie prawa i kodeksy obowiązujące w Polsce	uchwał i rozporządzeń w hierarchii aktów prawnych • przedstawia cechy charakterystyczne aktów prawa wewnętrznego i aktów prawa miejscowego • omawia zasady państwa prawa • wymienia środki odwoławcze od wyroków sądów oraz instrumenty chroniące wolności i prawa obywatelskie • wyjaśnia, na czym polega zasada niezawisłości	stanowionych przez organy UE • omawia rodzaje aktów prawa miejscowego • przedstawia warunki wystąpienia praworządności formalnej i materialnej • wymienia i charakteryzuje gwarancje państwa prawnego • omawia gwarancje umożliwiające przestrzeganie zasady niezawisłości sędziowskiej • opisuje prawa i odpowiedzialno		

			sędziowskiej • tłumaczy, na czym polega zasada niezależności sądów i jak jest realizowana w praktyce • przedstawia rolę i zadania ławników • charakteryzuje kodeksy prawa obowiązujące w Polsce	ść sędziów w Polsce • określa warunki, które musi spełnić kandydat na ławnika • wyjaśnia różnice między sędzią a ławnikiem		
Prawo cywilne i rodzinne	• cechy prawa cywilnego • osoba fizyczna a osoba prawna • zdolność prawna i zdolność do czynności prawnych • odpowiedzialność cywilna • postępowanie	• wyjaśnia znaczenie terminów: powód, pozwany, małżeństwo • opisuje podstawowe zasady prawa cywilnego • wyjaśnia, dlaczego małżeństwo jest	• wyjaśnia znaczenie terminów: osoba fizyczna, osoba prawna, zdolność prawna, zdolność do czynności prawnych, odpowiedzialność cywilna, rozwód,	• wyjaśnia znaczenie terminów: apelacja, skarga kasacyjna, zażalenie, orzeczenie sądowe • opisuje cechy prawa cywilnego • przedstawia różnice między	• wymienia przyczyny i przejawy kryzysu małżeństwa we współczesnym społeczeństwie • wyjaśnia przyczyny niezadowolenia obywateli z działalności sądów	• ocenia, czy społeczne przyzwolenie na kary cielesne wobec dzieci jest słuszne i zgodne z prawem

	cywilne • orzeczenia sądowe • środki odwoławcze małżeństwo jako instytucja prawna • warunki zawarcia małżeństwa • skutki zawarcia małżeństwa • ustanie małżeństwa i separacja • władza rodzicielska • prawa i obowiązki dzieci	instytucją prawną • omawia prawa i obowiązki rodziców • przedstawia prawa i obowiązki dzieci	separacja, konkubinaty • przedstawia podział prawa cywilnego • określa warunki wystąpienia pełnej i ograniczonej zdolności do czynności prawnych • wymienia rodzaje odpowiedzialności cywilnej i ich cechy charakterystyczne • podaje warunki zawarcia małżeństwa i jego skutki prawne • wyjaśnia, w jakich	osobą fizyczną a osobą prawną • omawia konsekwencje posiadania zdolności prawnej i zdolności do czynności prawnych • opisuje zasady postępowania cywilnego • omawia rodzaje postępowań przed sądami cywilnymi • przedstawia cechy orzeczeń sądowych • wymienia cechy charakterystyczne środków odwoławczych w procesach cywilnych		

			sytuacjach następuje unieważnienie małżeństwa lub dochodzi do separacji • tłumaczy, na czym polega władza rodzicielska	• omawia rodzaje małżeństw • wyjaśnia różnice między małżeństwem a konkubinatem		
Prawo karne	• podstawowe pojęcia prawa karnego • odpowiedzialność karna • uczestnicy powstania karnego • organy procesowe postępowania karnego • strony procesowe • przedstawiciele procesowi	• wyjaśnia znaczenie terminów: przestępstwo, wykroczenie, zbrodnia, występki • omawia zasady odpowiedzialności karnej • wymienia kary i środki karne przewidziane w polskim prawie	• wyjaśnia znaczenie terminów: czyn zabroniony, prokurator, oskarżyciel, oskarżony, podejrzany, skazany, obrońca, pełnomocnik, apelacja, świadek • tłumaczy różnice między przestępstwem a wykroczeniem • wymienia	• wyjaśnia znaczenie terminów: wina umyślna, wina nieumyślna, oskarżyciel publiczny, oskarżyciel prywatny, oskarżyciel posiłkowy, kasacja zwyczajna, kasacja nadzwyczajna, świadek incognito, świadek	• wyjaśnia znaczenie terminów: kontratyp, dewolucyjność, suspensyjność • przedstawia cele postępowania przygotowawczego i czynności w nim podejmowane • omawia przebieg postępowania głównego w procesie	• ocenia rolę oskarżycieli posiłkowych w procesie karnym

	• naczelné zasady postępowania karnego • rodzaje czynności procesowych • postępowanie przygotowawcze • postępowanie główne • postępowanie odwoławcze – apelacja • kasacja • przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego i prywatnego • oskarżyciel posiłkowy • prawa przysługujące ofierze • prawa oskarżonego		rodzaje przestępstw • charakteryzuje zasady prawa karnego i postępowania karnego • wymienia uczestników postępowania karnego • omawia prawa przysługujące ofierze, oskarżonemu i świadkom	koronny • omawia funkcje i zadania organów procesowych oraz stron procesowych w postępowaniu karnym • przedstawia rolę przedstawicieli procesowych w procesie karnym • wymienia rodzaje czynności procesowych • omawia rodzaje kasacji i ich skutki prawne • opisuje rolę i zadania oskarżyciela posiłkowego	karnym • charakteryzuje postępowanie odwoławcze, warunki apelacji i jej konsekwencje • wyjaśnia różnice między przestępstwami ściganymi z oskarżenia publicznego i prywatnego • formułuje stanowisko w sporze o to, co jest ważniejsze w zapobieganiu przestępczości: surowość czy nieuchronność kary	

	• prawa świadka					
Prawo administracyjne	• cechy prawa administracyjnego • akt administracyjny i inne dokumenty • struktura administracji publicznej • podział aktów administracyjnych • kryteria ważności aktu administracyjnego • sądownictwo administracyjne w Polsce • typy postępowania administracyjnego • uczestnicy postępowania administracyjnego	• wyjaśnia znaczenie terminu: akt administracyjny • przedstawia cechy charakterystyczne aktów administracyjnych • wymienia kryteria ważności aktu administracyjnego	• wyjaśnia znaczenie terminów: decyzja, postanowienie, odwołanie, zażalenie, skarga • omawia normy postępowania administracyjnego • opisuje strukturę administracji publicznej i sądownictwa administracyjnego w Polsce • charakteryzuje rodzaje aktów administracyjnych • przedstawia przebieg postępowania administracyjnego	• wyjaśnia znaczenie terminów: biegły, skarga kasacyjna • wymienia kryteria stwierdzenia nieważności decyzji administracyjnych • przedstawia strukturę i zadania NSA • omawia rodzaje postępowania administracyjnego • przedstawia rolę i zadania uczestników postępowania administracyjnego • wyjaśnia	• wymienia zadania poszczególnych izb NSA • wyjaśnia, jakie czynniki ograniczają możliwość skutecznego załatwienia spraw z zakresu prawa administracyjnego	• ocenia, jakie znaczenie i skuteczność ma możliwość odwoływania się od decyzji administracyjnych

	go • przebieg postępowania administracyjnego • decyzje i postanowienia • odwołanie • zażalenie • skarga do wojewódzkiego sądu administracyjnego • skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego		go • opisuje uwarunkowania uchylenia lub zmiany decyzji	różnice między decyzją a postanowieniem • tłumaczy różnice między odwołaniem a zażaleniem • omawia zasady wnoszenia skargi do wojewódzkiego sądu administracyjnego • przedstawia zasady wnoszenia skargi kasacyjnej do NSA		
Obywatel wobec prawa	• pomoc prawna • pozew w sprawie cywilnej • nieprocesowy tryb spraw	• wyjaśnia znaczenie terminów: pozew, zawiadomienie o popełnieniu	• przedstawia zakres i zasady udzielania pomocy prawnej • omawia	• omawia zasady sporządzania pozwu w sprawie cywilnej	• przedstawia czynniki, które sprzyjają rozwojowi świadomości prawnej	• ocenia świadomość społeczną obywateli

	cywilnych • formułowanie zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa • przygotowanie odwołania od decyzji administracyjnych • prawa konsumentów	przestępstwa, konsument • wymienia podmioty uprawnione do świadczenia pomocy prawnej	obowiązki podmiotów świadczących pomoc prawną • wymienia obligatoryjne elementy pozwu • wypełnia wzór zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa • wypełnia wzór odwołania od decyzji administracyjnych • podaje prawa konsumentów	• wymienia dodatkowe elementy pozwu • wyjaśnia, na czym polega nieprocesowy tryb spraw cywilnych • przedstawia zasady składania zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa • omawia zasady sporządzania odwołania od decyzji administracyjnych	obywateli i ją ograniczają • omawia społeczne skutki niskiego poziomu wiedzy prawnej obywateli	
STOSUNKI MIĘDZYNARODOWE						
Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym	• pojęcie stosunków międzynarodowych • podmioty	• wyjaśnia znaczenie terminu: mocarstwo • określa	• wyjaśnia znaczenie terminów: stosunki międzynarodowe	• wyjaśnia znaczenie terminów: podmiot prawa międzynarodowego	• przedstawia źródła międzynarodowego prawa publicznego	• ocenia zaangażowanie krajów Północy w pomoc krajom Południa

	stosunków międzynarodowych • specyficzne podmioty prawa międzynarodowego • międzynarodowe prawo publiczne • społeczność międzynarodowa • ład (porządek) międzynarodowy • typy ładu międzynarodowego • stosunki międzynarodowe w perspektywie historycznej • ład westfalski, wersalski, jałtański i	podmioty stosunków międzynarodowych • wymienia mocarstwa i organizacje międzynarodowe mające wpływ na sytuację międzynarodową w XX i XXI w.	e, ład (porządek) międzynarodowy, globalna Północ, globalne Południe • przedstawia cechy charakterystyczne podmiotów prawa międzynarodowego • omawia zasady prawa międzynarodowego • charakteryzuje ład międzynarodowy • określa cechy współczesnego układu sił na świecie • wymienia i opisuje kryteria	ego, ład westfalski, porządek wiedeński, ład wersalski, ład jałtański (zimnowojenny), ład postzimnowojenny, dekolonizacja • opisuje podmioty stosunków międzynarodowych będące i niebędące podmiotami prawa międzynarodowego • charakteryzuje specyficzne podmioty prawa międzynarodowego • opisuje cechy społeczności	• omawia rozwój stosunków międzynarodowych w starożytności i średniowieczu • opisuje cechy charakterystyczne ładu westfalskiego, wiedeńskiego, wersalskiego, jałtańskiego, postzimnowojennego • charakteryzuje procesy wywierające największy wpływ na obecny porządek międzynarodowy	• ocenia współczesny układ sił na świecie z punktu widzenia bezpieczeństwa międzynarodowego

	postzimnowojenny • nowe osie podziału świata • bogata Północ i biedne Południe • przyczyny dysproporcji pomiędzy Północą a Południem • pomoc rozwojowa dla krajów Południa		podziału na globalną Północ i globalne Południe • omawia przyczyny dysproporcji pomiędzy Północą a Południem • przedstawia formy pomocy rozwojowej dla krajów Południa	międzynarodowej • omawia rodzaje ładu międzynarodowego • przedstawia współczesne podziały świata • określa różnice między globalną Północą a globalnym Południem		
Globalizacja współczesnego świata	• istota globalizacji • etapy globalizacji • wymiary globalizacji (gospodarczy, polityczny, komunikacyjny, ekologiczny, kulturowy) • skutki globalizacji	• wyjaśnia znaczenie terminu: globalizacja • omawia cechy charakterystyczne globalizacji • opisuje pozytywne i negatywne skutki globalizacji	• wyjaśnia znaczenie terminów: internacjonalizacja, społeczeństwo wielokulturowe, polityka zrównoważonego rozwoju, alterglobaliści • charakteryzuje proces	• wyjaśnia znaczenie terminów: regionalizacja polityczno-gospodarcza, makdonaldyzacja, antyglobaliści • wymienia i opisuje etapy globalizacji • przedstawia wymiary	• wyjaśnia znaczenie terminu: tzw. efekt motyla • identyfikuje postacie: Anthony'ego Giddensa, Zygmunta Baumana, Josepha E. Stiglitz • wymienia	• ocenia proces globalizacji we współczesnym świecie • ocenia, który z wymiarów globalizacji ma obecnie największe znaczenie • omawia i ocenia zjawiska związane z

	• najważniejsi aktorzy globalizacji • Światowa Organizacja Handlu • Bank Światowy • Międzynarodowy Fundusz Walutowy • korporacje międzynarodowe • organizacje pozarządowe i media • ruch alterglobalistyczny		globalizacji w wymiarze gospodarczym, politycznym, komunikacyjnym, ekologicznym i kulturowym • wyjaśnia, jaką rolę we współczesnym świecie odgrywają korporacje międzynarodowe, organizacje pozarządowe i media • omawia cele i sposoby działania alterglobalistów	globalizacji • charakteryzuje rolę i znaczenie Światowej Organizacji Handlu, Banku Światowego i Międzynarodowego Funduszu Walutowego we współczesnym świecie • omawia różnice między alterglobalistami i antyglobalistami • określa przyczyny nieskuteczności działań zmierzających do zahamowania procesu globalizacji	aktorów globalizacji i określa ich znaczenie	globalizacją • ocenia działalność Światowej Organizacji Handlu, Banku Światowego i Międzynarodowego Funduszu Walutowego
Współczesne	• definicja	• wyjaśnia	• wyjaśnia	• wyjaśnia	• opisuje	• ocenia

konflikty międzynarodowe	konfliktu międzynarodowego • przyczyny konfliktów zbrojnych w przeszłości • przyczyny konfliktów w XXI w. • współczesne konflikty zbrojne • podział konfliktów • terroryzm – największe zagrożenie współczesności • metody działań terrorystów • terroryzm polityczny i inne motywacje terrorystów • strategię walki z terroryzmem i	znaczenie terminów: konflikt międzynarodowy, wojna, terroryzm • wyjaśnia, dlaczego terroryzm jest największym zagrożeniem współczesności • określa przyczyny współczesnych konfliktów zbrojnych • wymienia metody rozwiązywania sporów	znaczenie terminów: geopolityka, konflikt zbrojny, cyberterroryzm, pacyfizm • charakteryzuje przyczyny współczesnych konfliktów zbrojnych • omawia metody działań terrorystów i ich motywacje • tłumaczy, jakie jest znaczenie współpracy międzynarodowej dla zwalczania terroryzmu • przedstawia działalność pacyfistów i pozarządowych	znaczenie terminu: geoekonomia • identyfikuje postacie: Alberta Einsteina, Lwa Tołstoja, Mahatmy Gandhiego, Martina Luthera Kinga • podaje przyczyny konfliktów zbrojnych w przeszłości • omawia typologię współczesnych konfliktów • przedstawia rodzaje terroryzmu • charakteryzuje terroryzm polityczny • wymienia	strategie walki z terroryzmem • podaje przykłady międzynarodowych reakcji na terroryzm • wyjaśnia, jakie znaczenie w współczesnym świecie ma Pokojowa Nagroda Nobla	skuteczność rozwiązywania konfliktów we współczesnym świecie • ocenia, czy walka z terroryzmem przynosi efekty

	reakcje na terroryzm • pacyfizm• metody pokojowego rozstrzygania sporów		organizacji pacyfistycznych • charakteryzuje dyplomatyczne i sądowe metody pokojowego rozstrzygania sporów• wymienia czynniki, które decydują o tym, że większość konfliktów zbrojnych toczy się obecnie w rejonach świata zaliczanych do globalnego Południa	organizacje polityczne uznane za terrorystyczne • opisuje reakcje społeczności międzynarodowej na terroryzm• wymienia pozarządowe organizacje pacyfistyczne• wyjaśnia, dlaczego współczesne konflikty lokalne mają najczęściej charakter globalny• przedstawia inicjatywy na rzecz pokoju, demokracji i praw człowieka podejmowane przez laureatów Pokojowej		

				Nagrody Nobla		
Organizacja Narodów Zjednoczonych	• Liga Narodów • <i>Karta atlantycka i Deklaracja Narodów Zjednoczonych</i> • konferencja w San Francisco • cele i zasady działania ONZ • organy ONZ – ich kompetencje i sposób działania • System Narodów Zjednoczonych • organizacje wyspecjalizowane Narodów Zjednoczonych • rola ONZ po II wojnie światowej • rola ONZ po zakończeniu zimnej wojny	• wyjaśnia znaczenie terminu: Organizacja Narodów Zjednoczonych • zna datę podpisania <i>Karty Narodów Zjednoczonych</i> (26 czerwca 1945 r.) • omawia cele i zasady działania ONZ • wymienia organy ONZ	• wyjaśnia znaczenie terminów: Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa, Sekretariat, Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, Rada Gospodarcza i Społeczna, organizacje wyspecjalizowane • zna datę konferencji w San Francisco (kwiecień–czerwiec 1945 r.) • identyfikuje postać Ban Ki-Moona • charakteryzuje kompetencje	• wyjaśnia znaczenie terminów: Liga Narodów, Rada Powiernicza • zna daty powstania Ligi Narodów (1919 r.), podpisania <i>Karty atlantyckiej</i> (1941 r.), podpisania <i>Deklaracji Narodów Zjednoczonych</i> (1942 r.) • charakteryzuje cele i działalność Ligi Narodów • omawia znaczenie <i>Karty atlantyckiej i Deklaracji Narodów Zjednoczonych</i>	• zna daty powstania UNICEF (1946 r.), UNESCO (1945 r.), UNHCR (1950 r.), FAO (1945 r.), ILO (1946 r.), IAEA (1957 r.), WHO (1948 r.), UNIDO (1966 r.) • charakteryzuje udział Polski w pracach ONZ i organizacji wyspecjalizowanych • przedstawia okoliczności powstania Ligi Narodów • opisuje metody podejmowania decyzji w Zgromadzeniu	• ocenia funkcjonowanie Ligi Narodów i jej wpływ na sytuację międzynarodową w dwudziestoleciu międzywojennym • ocenia rolę i działalność ONZ we współczesnym świecie

	• kontrowersje wokół reformy ONZ		Zgromadzenia Ogólnego, Rady Bezpieczeństwa, Sekretariatu i Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości i • omawia skład Zgromadzenia Ogólnego i Rady Bezpieczeństwa • wyjaśnia, co składa się na System Narodów Zjednoczonych • wymienia organizacje wyspecjalizowane Narodów Zjednoczonych • omawia rolę ONZ po II wojnie światowej i po zakończeniu	dla powstania ONZ • przedstawia okoliczności powstania ONZ • opisuje sposób działania Zgromadzenia Ogólnego, Rady Bezpieczeństwa, Sekretariatu i Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości i • przedstawia kompetencje i sposób działania Rady Gospodarczej i Społecznej • charakteryzuje zadania organizacji wyspecjalizowanych Narodów Zjednoczonych • opisuje	Ogólnym, Radzie Bezpieczeństwa, Sekretariacie i Międzynarodowym Trybunale Sprawiedliwości i • wyjaśnia, czego dotyczą kontrowersje wokół reformy ONZ • tłumaczy, jaki wpływ ma ONZ na codzienne życie obywateli różnych państw	

			zimnej wojny	kierunki działalności ONZ zapisane w <i>Milenijnych Celach Rozwoju</i> • omawia cele i przejawy reformy ONZ		
Międzynarodowy system bezpieczeństwa	• bezpieczeństwo międzynarodowe • operacje pokojowe ONZ • unilateralne i multilateralne sposoby zapewniania bezpieczeństwa • Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego – struktura i działania • relacje między państwami NATO a	• wyjaśnia znaczenie terminów: Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego (NATO), Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE) • zna datę zawarcia <i>Traktatu północnoatlantyckiego</i> (1949 r.) • charakteryzuje cele i zadania NATO	• wyjaśnia znaczenie terminów: operacja pokojowa, izolacjonizm, przymierze, koalicja, partnerstwo strategiczne, sojusz • zna datę powstania OBWE (1995 r.) • przedstawia cele i zadania operacji pokojowych ONZ	• wyjaśnia znaczenie terminów: trwała neutralność, neutralność tymczasowa, hegemonizm, polityka neutralności, bezpieczeństwo zbiorowe, bezpieczeństwo kooperatywne, wspólnota bezpieczeństwa • zna datę podpisania traktatu brukselskiego	• charakteryzuje relacje między państwami NATO a państwami nieczłonkowskimi • opisuje unilateralne i multilateralne sposoby zapewniania bezpieczeństwa • omawia argumenty odnoszące się krytycznie do operacji pokojowych prowadzonych	• ocenia skuteczność działania światowych, europejskich i regionalnych systemów bezpieczeństwa i współpracy

	państwami nieczłonkowskimi • współczesne zadania NATO • Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie • koncepcje bezpieczeństwa OBWE • wybrane regionalne systemy bezpieczeństwa i współpracy na świecie	• omawia koncepcję bezpieczeństwa OBWE	• omawia warunki członkostwa w NATO • podaje przykłady i cele wybranych operacji NATO • charakteryzuje regionalne systemy bezpieczeństwa i współpracy na świecie	ustanawiającego Unię Zachodnioeuropejską (1948 r.) i lata obrad Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (1973–1975 r.) • opisuje strategię interwencji pokojowych ONZ • przedstawia okoliczności powstania NATO • omawia proces poszerzania NATO • charakteryzuje strukturę NATO • przedstawia okoliczności powstania OBWE	obecnie na świecie • porównuje cele i metody działania NATO i OBWE	

				• określa zasięg oddziaływania OBWE i strukturę organizacji • wyjaśnia, na czym polega różnica między unilateralnymi a multilateralnym i strategiami zapewniania bezpieczeństwa		
Integracja europejska po II wojnie światowej	• europejska jedność i różnorodność • idea zjednoczeniowa w historii Europy • ład wiedeński • Paneuropa • droga ku współczesnej integracji i pierwsze plany zjednoczenia • plan Marshalla	• wyjaśnia znaczenie terminów: Europejska Wspólnota Węgla i Stali (EWWiS), Europejska Wspólnota Gospodarcza (EWG), Europejska Wspólnota Energii Atomowej	• wyjaśnia znaczenie terminów: Unia Zachodnioeuropejska (UZ), Rada Europy, Konferencja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (KBWE), Europejskie Stowarzyszenie Wolnego Handlu (EFTA)	• wyjaśnia znaczenie terminów: Paneuropa, dwubiegunowy układ sił, Rada Wzajemnej Pomocy Gospodarczej (RWPG), Europejska Wspólnota Obronna (EWO), Europejska	• zna daty ogłoszenia planu Marshalla (1947 r.), powołania EWO (1952 r.) i EWP (1953 r.) • identyfikuje postacie: Richarda Coudenhove-Kalergiego, Aristide'a Brianda • omawia ideę	• ocenia znaczenie traktatów rzymskich dla integracji europejskiej • wydaje opinię na temat roli UE we współczesnej Europie • ocenia, jaki sposób przynależność do UE wpływa

	• koncepcje integracji • początek procesu integracji – powstanie EWWiS • fiasko EWO i EWP • pogłębienie integracji – EWG i Euratom • traktat z Maastricht • rozszerzenie UE • inne inicjatywy integracyjne	(Euratom), • zna daty powołania EWWiS (1951 r.), podpisania traktatów rzymskich (1957 r.) • wymienia przyczyny integracji europejskiej • omawia cele i zadania EWG i Euratomu	• zna daty powstania Rady Europy (1949 r.), obrad Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (1973–1975 r.), pierwszych wyborów do Parlamentu Europejskiego (1979 r.), układu z Schengen (1985 r.), traktatu z Maastricht (1992 r.) • identyfikuje postacie: Winstona Churchilla, Jeana Monneta, Roberta Schumana, Paul-Henriego Spaaka, Alcide	Wspólnota Polityczna (EWP) • zna daty realizacji planu Marshalla (1948–1952 r.), powstania RWPG (1949 r.), planu Schumana (1950 r.), powstania EFTA (1960 r.), podpisania traktatu o fuzji (1965 r.), zawarcia traktatu amsterdamskiego (1997 r.), podpisania <i>Jednolitego aktu europejskiego</i> (1986 r.) • identyfikuje postacie: George'a	zjednoczeniową Europę na przestrzeni dziejów od starożytności do XIX w. • przedstawia okoliczności pojawienia się idei zjednoczeniowych na początku XX w. • charakteryzuje ideę Paneuropy i próby jej realizacji • opisuje ideę integracji Europy autorstwa Aristide'a Brianda • wyjaśnia, dlaczego idea zjednoczeniowe pojawiające się na początku XX	na rozwój państw członkowskich • ocenia wpływ członkostwa w UE na życie codzienne obywateli

			De Gasperiego, Konrada Adenauera • wskazuje na mapie etapy rozszerzania wspólnot • wymienia etapy integracji europejskiej po II wojnie światowej • omawia cele i zadania EWWiS • wymienia ojców założycieli zjednoczonej Europy • opisuje etapy rozszerzania wspólnot • wyjaśnia cele unii gospodarczej, monetarnej i politycznej według traktatu	Marshalla, Charles'a de Gaulle'a • wyjaśnia, z czego wynika europejska jedność i różnorodność • przedstawia przyczyny i okoliczności integracji europejskiej po II wojnie światowej • tłumaczy, jaki wpływ na integrację europejską miał plan Marshalla • porównuje koncepcje integracji europejskiej po II wojnie światowej • opisuje, na czym polegał	w. nie zostały zrealizowane • omawia pierwsze plany zjednoczenia Europy po II wojnie światowej • przedstawia stosunek opinii publicznej do postanowień traktatu z Maastricht • charakteryzuje pozytywne i negatywne aspekty występowania różnic w poziomie rozwoju gospodarczego między krajami członkowskimi UE	

			z Maastricht • omawia strukturę UE opartą na trzech filarach• przedstawia cele i zadania Rady Europy• charakteryzuje cele i zadania KBWE	plan Schumana • wyjaśnia, dlaczego EWO i EWP poniosły fiasko• przedstawia rolę ojców założycieli w procesie integracji europejskiej• wyjaśnia, na czym polegała idea <i>Europy ojczyzn</i>• charakteryzuje etapy gospodarczej i politycznej integracji Europy• omawia rolę traktatu z Maastricht dla integracji europejskiej• przedstawia relacje między		

				Radą Europy a UE		
Jak funkcjonuje Unia Europejska?	• traktaty europejskie • zasady ustrojowe UE • Parlament Europejski • Rada Europejska • Rada UE • Komisja Europejska • Trybunał Sprawiedliwości i UE • Trybunał Obrachunkowy UE • Europejski Bank Centralny • organy doradcze UE • Unia Gospodarcza i Walutowa • polityka regionalna	• wyjaśnia znaczenie terminów: Parlament Europejski, Rada Europejska, Komisja Europejska, Trybunał Sprawiedliwości i UE • określa zasady ustrojowe UE • wymienia instytucje Unii Europejskiej • podaje nazwy organów doradczych UE	• wyjaśnia znaczenie terminów: zasada subsydiarności (pomocniczości), Rada UE, Trybunał Obrachunkowy UE, Europejski Bank Centralny, Unia Gospodarcza i Walutowa, polityka regionalna (spójności) • opisuje zasady ustrojowe UE • przedstawia kompetencje Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady UE,	• wyjaśnia znaczenie terminów: traktat amsterdamski, traktat nicejski, traktat lizboński, Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny, Komitet Regionów, Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny, Fundusz Spójności • zna daty podpisania traktatu	• omawia charakter i znaczenie traktatów rewizyjnych • opisuje wpływ traktatów rewizyjnych na suwerenność państw członkowskich • przedstawia relacje między Komisją Europejską a innymi instytucjami UE • charakteryzuje sposób podejmowania decyzji w Radzie UE • wyjaśnia, jaką rolę w procesie legislacyjnym odgrywają	• ocenia praktyczne stosowanie zasady subsydiarności i solidarności w polityce UE • ocenia, czy system organów UE jest zorganizowany na zasadzie trójpodziału władzy

	(spójności) • proces legislacyjny w UE • budżet roczny UE		Komisji Europejskiej, Trybunału Sprawiedliwości i UE, Trybunału Obrachunkowego UE oraz Europejskiego Banku Centralnego • omawia znaczenie wprowadzenia wspólnej waluty • wyjaśnia, na czym polega polityka regionalna UE • przedstawia strukturę dochodów i wydatków budżetowych UE	amsterdamskiego (1997 r.), traktatu nicejskiego (2001 r.), traktatu lizbońskiego (2007 r.) • wymienia najważniejsze postanowienia traktatów rewizyjnych • przedstawia skład i funkcjonowanie Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady UE, Komisji Europejskiej, Trybunału Sprawiedliwości i UE • określa zadania	Komisja Europejska, Parlament Europejski i Rada UE	

				wysokiego przedstawiciela UE do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa • przedstawia skład Europejskiego Banku Centralnego• omawia skład i zadania organów doradczych UE• opisuje etapy powołania Unii Gospodarczej i Walutowej• przedstawia mechanizmy finansowania polityki regionalnej• charakteryzuje proces legislacyjny w UE		

				• opisuje procedurę budżetową UE		
Europa wśród światowych mocarstw	• cechy Unii Europejskiej • fiasko <i>Konstytucji dla Europy</i> • społeczeństwo europejskie • koncepcja europeizacji horyzontalnej • Europa a świat w XX w. • Unia Europejska w epoce globalnych przemian	• przedstawia rolę Europy we współczesnym świecie • określa znaczenie Stanów Zjednoczonych w polityce międzynarodowej	• wyjaśnia znaczenie terminów: federacja, konfederacja • omawia cechy UE jako federacji i konfederacji • opisuje relacje między UE a Stanami Zjednoczonymi • charakteryzuje stosunki UE z innymi potęgami współczesnego świata • podaje przykłady korzyści płynących z funkcjonowania europejskiego	• wyjaśnia, co upodabnia UE do państwa jako podmiotu prawa międzynarodowego • wyjaśnia, dlaczego nie udało się wprowadzić w życie <i>Konstytucji dla Europy</i> • wskazuje zjawiska, które mają wpływ na proces kształtowania się europejskiego społeczeństwa obywatelskiego • omawia przyczyny słabości idei	• identyfikuje postacie Jacques'a Derridy, Jürgena Habermasa • wyjaśnia, na czym polegają rządy wielopoziomowe UE i jaki mają wpływ na państwa członkowskie • charakteryzuje ideę sieciowej Europy • przedstawia założenia koncepcji europeizacji horyzontalnej • omawia cechy europejskiego społeczeństwa	• ocenia wpływ koncepcji europeizacji horyzontalnej na kształtowanie się europejskiego społeczeństwa obywatelskiego • ocenia rolę Europy we współczesnym świecie • ocenia znaczenie USA w polityce międzynarodowej • poddaje ocenie stosunki między UE a USA

			społeczeństwa obywatelskiego dla UE i jej obywateli	europejskiego społeczeństwa obywatelskiego • podaje przykłady współpracy i rywalizacji UE z innymi silnymi gospodarczo podmiotami na świecie • porównuje politykę zagraniczną USA i UE	obywatelskiego według koncepcji europeizacji horyzontalnej	
Polska polityka zagraniczna	• pojęcie polityki zagranicznej • polityka zagraniczna a polityka wewnętrzna • racja stanu • cechy polityki zagranicznej • metody i środki realizacji	• wyjaśnia znaczenie terminów: polityka zagraniczna, racja stanu, ambasada • określa metody i środki realizacji polityki zagranicznej	• wyjaśnia znaczenie terminów: Trójkąt Wyszehradzki, Środkowoeuropejskie Porozumienie o Wolnym Handlu (CEFTA), konsulat generalny,	• wyjaśnia znaczenie terminów: Trójkąt Weimarski, Rada Państw Morza Bałtyckiego, Inicjatywa Środkowoeuropejska, Instytut Polski,	• omawia różnice między realistami i neoliberałami w podejściu do kształtowania polityki zagranicznej • charakteryzuje proces budowania nowych	• ocenia relacje Polski z sąsiadami • ocenia geopolityczne położenie Polski oraz jego pozytywne i negatywne aspekty

	polityki zagranicznej • dyplomacja • zewnętrzne i wewnętrzne uwarunkowania polskiej polityki zagranicznej • cele i działania polityki zagranicznej III RP • budowanie nowych relacji ze Wschodem i Zachodem • najważniejsze struktury regionalne z udziałem Polski • starania o włączenie do struktur euroatlantyckich • europeizacja polityki zagranicznej	• omawia cele i działania polityki zagranicznej III RP	konsulat honorowy, misja, stałe przedstawicielstwo • zna daty powstania Trójkąta Wyszehradzkiego (1991 r.), powołania CEFTA (1992 r.) • charakteryzuje wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania polskiej polityki zagranicznej • podaje nazwy najważniejszych struktur regionalnych, w których uczestniczy Polska • wymienia rodzaje polskich	partnerstwo wschodnie • zna daty powołania Trójkąta Weimarskiego (1991 r.), Rady Państw Morza Bałtyckiego (1992 r.), Inicjatywy Środkowoeuropejskiej (1992 r.), podpisania traktatów o dobrym sąsiedztwie i przyjaźni z RFN i Czechosłowacją (1991 r.) oraz z Ukrainą i Federacją Rosyjską (1992 r.), nawiązania stosunków polsko-białoruskich	powiązań regionalnych • omawia wpływ europeizacji polskiej polityki zagranicznej na współpracę regionalną • wyjaśnia znaczenie relacji dwustronnych w polskiej polityce zagranicznej • charakteryzuje ewolucję polskiej polityki zagranicznej po 1989 r.	

	• relacje Polski z sąsiadami • relacje dwustronne RP z Francją, USA i Chinami		placówek dyplomatycznych • omawia proces włączania się Polski do NATO i UE • przedstawia polskie oczekiwania wobec UE • wyjaśnia, na czym polega europeizacja polskiej polityki zagranicznej • omawia relacje Polski z sąsiadami	(1992 r.), podpisania traktatu o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy z Litwą (1994 r.), zawieszenia relacji z Białorusią (1999 r.) • przedstawia relacje między polityką zagraniczną i wewnętrzną • charakteryzuje cele polityki zagranicznej • omawia rolę dyplomacji w kształtowaniu polityki zagranicznej • opisuje proces budowania nowych relacji		

				Polski z państwami Europy Zachodniej • omawia cele organizacji regionalnych, w których uczestniczy Polska • wyjaśnia rolę, jaką w polityce zagranicznej UE odgrywa partnerstwo wschodnie • opisuje relacje Polski z Francją, USA i Chinami		
Polska w Unii Europejskiej	• droga Polski do UE • ratyfikacja traktatu akcesyjnego • następstwa akcesji • europejski	• wyjaśnia znaczenie terminu: <i>Europass</i> • zna datę wejścia Polski do UE (1 maja 2004 r.)	• wyjaśnia znaczenie terminów: referendum akcesyjne, dopłaty bezpośrednie • zna daty	• wyjaśnia znaczenie terminu: kryteria kopenhaskie • zna daty podpisania układu o	• zna daty powołania Komitetu Integracji Europejskiej (1996 r.), przyjęcia <i>Narodowej</i>	• ocenia z wielu perspektyw skutki integracji Polski z UE • ocenia korzyści płynące z członkostwa w

	rynek wewnętrzny • zasady przekraczania granic przez polskich obywateli • obywatelstwo unijne • Urząd Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich • wnoszenie skarg do rzecznika • fundusze europejskie • środki dla małych i średnich przedsiębiorstw • wspieranie rolnictwa • wspomaganie organizacji pozarządowych • programy dla	• omawia skutki akcesji Polski do UE • wyjaśnia, jakie znaczenie ma <i>Europass</i>	podpisanie traktatu akcesyjnego w Atenach (kwiecień 2003 r.), referendum akcesyjnego (czerwiec 2003 r.) • identyfikuje postacie Krzysztofa Skubiszewskiego, Danuty Hübner, Aleksandra Kwaśniewskiego • charakteryzuje reguły funkcjonowania europejskiego rynku wewnętrznego • przedstawia zasady poruszania się obywateli	stowarzyszeniu (1991 r.), opracowania kryteriów kopenhaskich (1993 r.), rozpoczęcia negocjacji akcesyjnych (1997 r.), ratyfikacji traktatu akcesyjnego (lipiec 2003 r.) • identyfikuje postacie Jana Kułakowskiego, Jana Truszczyńskiego • omawia okoliczności ratyfikacji traktatu akcesyjnego • charakteryzuje proces wstępowania	<i>strategii integracji</i> (1997 r.) • przedstawia etapy procesu negocjacyjnego w akcesji Polski do UE • wskazuje utrudnienia w wykorzystywaniu przez Polskę środków unijnych • charakteryzuje rolę środków unijnych w rozwoju administracji publicznej • omawia pozytywne i negatywne aspekty korzystania z funduszy unijnych przez polskich	UE dla przeciętnego obywatela

	młodzieży • rozwój administracji publicznej • rozwój badań naukowych • nauka za granicą • praca w UE • <i>Europass</i>		polskich po obszarze UE • wymienia uprawnienia wynikające z posiadania obywatelstwa europejskiego • omawia rolę i zadania Urzędu Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich • przedstawia procedurę wnoszenia skarg do rzecznika • omawia perspektywy nauki i pracy za granicą	Polski do Unii Europejskiej • wymienia fundusze europejskie, z których korzysta Polska • omawia wpływ środków unijnych na rozwój gospodarczy i naukowy Polski • charakteryzuje rolę środków unijnych w rozwoju rolnictwa • omawia zakres wsparcia organizacji pozarządowych ze środków UE • charakteryzuje programy UE skierowane do młodzieży	obywateli oraz instytucje unijne	

PRAWA CZŁOWIEKA

Czym są prawa człowieka?	• prawa człowieka • idea i geneza praw człowieka • generacje praw człowieka • uniwersalizm praw człowieka • stan praw człowieka na świecie • przyczyny naruszania praw i wolności w różnych państwach	• wyjaśnia znaczenie terminu: prawa człowieka • omawia cechy charakterystyczne praw obywatelskich • przedstawia funkcje praw człowieka	• zna daty uchwalenia <i>Deklaracji praw człowieka i obywatela</i> (1789 r.), <i>Powszechnej deklaracji praw człowieka</i> (1948 r.) • charakteryzuje oświeceniową genezę praw człowieka • omawia cechy trzech generacji praw człowieka • wyjaśnia, na czym polega uniwersalizm praw człowieka • opisuje przyczyny naruszania praw i wolności w różnych	• omawia ideę praw człowieka od starożytności do XVIII w. • wyjaśnia zmiany w podejściu do praw człowieka w XIX i na początku XX w. • wymienia prawa człowieka przypisane do kolejnych generacji • określa prawa zaliczane do czwartej generacji praw człowieka • opisuje przykłady państw, w których łamane są prawa	• wyjaśnia, dlaczego uniwersalizm praw człowieka jest kwestionowany • porównuje stopień przestrzegania praw człowieka w reżimach autorytarnych i totalitarnych oraz państwach demokratycznych	• ocenia stan przestrzegania praw człowieka na świecie

			państwach	człowieka • omawia stan przestrzegania praw człowieka na świecie		
Światowy i europejski system ochrony praw człowieka	• międzynarodowy system ochrony praw człowieka • <i>Pakty praw człowieka</i> • ochrona praw człowieka – organy pomocnicze ONZ • Urząd Wysokiego Komisarza do spraw Praw Człowieka • Międzynarodowy Trybunał Karny w Hadze • system	• wymienia elementy wchodzące w skład międzynarodowego systemu ochrony praw człowieka • określa, w jaki sposób jest zbudowany system ochrony praw człowieka w Europie	• zna daty uchwalenia <i>Powszechnej deklaracji praw człowieka</i> (1948 r.), <i>Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności</i> (1950 r.), <i>Paktów praw człowieka</i> (1966 r.), podpisania <i>Karty praw podstawowych Unii Europejskiej</i> (2000 r.), powstania Organizacji Bezpieczeństwa	• zna daty powstania Komisji Praw Człowieka ONZ (1946 r.), Rady Praw Człowieka ONZ (2006 r.), Międzynarodowego Trybunału Karnego (1998 r.), Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (1959 r.), utworzenia Urzędu Komisarza Praw Człowieka Rady Europy (1999 r.), podpisania <i>Europejskiej</i>	• omawia rolę <i>Powszechnej deklaracji praw człowieka</i> i <i>Paktów praw człowieka</i> w budowaniu międzynarodowego systemu ochrony praw człowieka • omawia znaczenie <i>Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności</i> dla budowania europejskiego systemu ochrony praw	• ocenia skuteczność działania uniwersalnego i europejskiego systemu ochrony praw człowieka

	ochrony praw człowieka w Europie • Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu • postępowanie przed ETPC • Urząd Komisarza Praw Człowieka Rady Europy • system ochrony praw człowieka w Unii Europejskiej • <i>Karta praw podstawowych Unii Europejskiej</i> • OBWE a prawa człowieka • działania wybranych organizacji		i Współpracy w Europie (1995 r.) • wymienia najważniejsze akty uchwalone przez ONZ wprowadzające standardy praw człowieka • charakteryzuje skład, cele i działalność Międzynarodowego Trybunału Karnego oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka • omawia procedurę postępowania przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka • charakteryzuje system ochrony	<i>karty społecznej</i> (1961 r.) • charakteryzuje skład i działalność Komitetu Praw Człowieka • przedstawia skład, zadania i działalność Rady Praw Człowieka • omawia działalność Urzędu Wysokiego Komisarza do spraw Praw Człowieka oraz Urzędu Komisarza Praw Człowieka Rady Europy • wymienia formalne warunki przyjęcia skargi indywidualnej	człowieka • wyjaśnia, jaką rolę odgrywa <i>Karta praw podstawowych Unii Europejskiej</i> w systemie ochrony praw człowieka UE • porównuje uniwersalny i europejski system ochrony praw człowieka	

	pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka		praw człowieka w UE • omawia funkcje organizacji pozarządowych w zakresie ochrony praw człowieka • wymienia przykłady organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka	przez Europejski Trybunał Praw Człowieka • omawia wpływ OBWE na przestrzeganie praw człowieka • na wybranym przykładzie charakteryzuje działania organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka		
Ochrona praw człowieka w Polsce	• wolności oraz prawa człowieka i obywatela w <i>Konstytucji RP</i> • warunki ograniczenia praw i wolności • środki ochrony praw	• wymienia wolności oraz prawa człowieka i obywatela zapisane w <i>Konstytucji RP</i> • charakteryzuje cele i zadania pomocy	• wyjaśnia znaczenie terminu: skarga konstytucyjna • określa warunki ograniczenia praw i wolności obywateli RP zapisane w	• charakteryzuje działalność Urzędu Rzecznika Praw Obywatelskich i Urzędu Rzecznika Praw Dziecka • przedstawia realizację praw	• omawia wybrane programy Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka w Polsce monitorujące stan praw człowieka w III	• dokonuje oceny stopnia realizacji praw socjalnych w Polsce • ocenia rolę państwa i organizacji pozarządowych w udzielaniu

	człowieka w Polsce • skarga konstytucyjna • Urząd Rzecznika Praw Obywatelskich • Urząd Rzecznika Praw Dziecka • prawa socjalne • prawa człowieka w Polsce – opinia międzynarodowa • przestrzeganie praw mniejszości narodowych, etnicznych i religijnych	społecznej w Polsce	<i>Konstytucji RP</i> • wskazuje środki ochrony praw człowieka w Polsce określone w <i>Konstytucji RP</i> • omawia procedurę składania skargi konstytucyjnej • omawia zadania Urzędu Rzecznika Praw Obywatelskich i Urzędu Rzecznika Praw Dziecka	socjalnych w Polsce • opisuje działania polskiego rządu wpływające na poprawę przestrzegania praw człowieka • omawia problem przestrzegania praw mniejszości narodowych, etnicznych i religijnych	RP • wymienia zjawiska, które negatywnie wpływają na stopień przestrzegania praw człowieka w Polsce • wyjaśnia, dlaczego rozbudowane prawa socjalne umożliwiają władzy państwowej większą ingerencję w życie obywateli	pomocy społecznej obywatelom • wydaje opinię na temat respektowania praw człowieka w Polsce • ocenia, w jakim stopniu w Polsce są przestrzegane prawa mniejszości narodowych, etnicznych i religijnych

Kultura, media, edukacja

Kultura i pluralizm	– kultura w ujęciu opisowym i normatywnym	– wyjaśnia znaczenie terminów: kultura, kultura	– wyjaśnia znaczenie terminów: subkultura,	– wyjaśnia znaczenie terminów: folklor, kontrkultura,	– wyjaśnia znaczenie terminów: etnografia,	– ocenia zjawiska pluralizmu kulturowego i

kulturowy	m – kultura elitarna, masowa, narodowa i ludowa – kontrkultura – subkultura – religia a kultura – proces przejścia od pluralizmu kulturowego do wielokulturowości	wysoka, kultura masowa, kultura narodowa, kultura ludowa, tolerancja – wymienia cechy charakterystyczne kultury wysokiej i masowej oraz kultury narodowej i ludowej	akceptacja – omawia źródła i cechy charakterystyczne kultury wysokiej i masowej oraz kultury narodowej i ludowej – opisuje rodzaje subkultur i podaje ich przykłady – porównuje postawy tolerancji i akceptacji	pluralizm kulturowy, wielokulturowość, multikulturalizm – wyjaśnia różnice między opisową a normatywną definicją kultury – opisuje formy folkloru – omawia przyczyny narodzin kontrkultury i charakteryzuje różne rozumienia tego pojęcia	folklorizm – porównuje cechy charakterystyczne kultury wysokiej i masowej oraz kultury narodowej i ludowej – określa zależność między religią a kulturą i życiem publicznym w Polsce – omawia proces przechodzenia od pluralizmu kulturowego do wielokulturowości	wielokulturowości, a także ich wpływ na życie społeczne oraz kulturalne
Współczesne spory światopoglądowe	– aborcja – eutanazja – kara śmierci – genetyka – inżynieria genetyczna – prawa	– wyjaśnia znaczenie terminów: aborcja, eutanazja – omawia istotę współczesnych sporów	– wyjaśnia znaczenie terminów: inżynieria genetyczna, GMO – omawia	– wyjaśnia znaczenie terminu: eugenika – przedstawia założenia <i>Powszechnej deklaracji o</i>	– formułuje własne stanowisko w sporze – przedstawia argumenty popierające lub	– ocenia osiągnięcia inżynierii genetycznej – ocenia etyczną stronę badań genetycznych

	mniejszości seksualnych	światopoglądowych na przykładzie aborcji, eutanazji i kary śmierci	osiągnięcia inżynierii genetycznej – charakteryzuje problem równouprawnienia mniejszości seksualnych	<i>genomie ludzkim i prawach człowieka</i> – omawia etyczną stronę badań genetycznych	krytykujące różne postawy wobec sporów światopoglądowych	– ocenia uregulowania prawne dotyczące aborcji i kary śmierci w Polsce – ocenia problem równouprawnienia mniejszości seksualnych
Opinia publiczna	– kształtowanie się opinii publicznej – rola opinii publicznej – marketing społeczny – historia badań opinii publicznej – metody badań opinii publicznej – ośrodki badania opinii	– wyjaśnia znaczenie terminu: opinia publiczna – wyjaśnia różnice między opinią publiczną a opinią społeczną	– wyjaśnia znaczenie terminów: sondaż, ankieta, wywiad, sonda – omawia rolę opinii publicznej – opisuje najczęściej stosowane metody badania opinii publicznej	– wyjaśnia znaczenie terminów: public relations, marketing polityczny, próba reprezentatywna – przedstawia proces kształtowania się opinii publicznej – opisuje public relations i marketing polityczny – przedstawia	– przedstawia historię badań opinii publicznej – wymienia ośrodki badań opinii publicznej w Polsce – porównuje public relations z marketingiem politycznym	– ocenia wpływ opinii publicznej na życie społeczne i polityczne na przykładzie współczesnej Polski

	publicznej w Polsce – wpływ opinii publicznej na decyzje polityczne			wpływ opinii publicznej na decyzje polityczne		
Środki masowego przekazu	– media na świecie i w Polsce – funkcje mediów – niezależność i pluralizm mediów – etyka mediów i dziennikarzy	– wyjaśnia znaczenie terminu: media – omawia funkcje mediów – tłumaczy, na czym polega zasada wolności słowa	– wyjaśnia znaczenie terminu: globalna wioska – przedstawia klasyfikację środków masowego przekazu – określa, na czym polega niezależność i pluralizm mediów	– wyjaśnia znaczenie terminu: tabloid – charakteryzuje kierunki rozwoju mediów na świecie i w Polsce – uzasadnia, dlaczego media nazywane są „czwartą władzą” – omawia etyczne zasady mediów i pracy dziennikarzy	– przedstawia zadania Rady Etyki Mediów	– ocenia rolę i funkcje mediów w polskim życiu publicznym
Edukacja w XXI w.	– rozwój szkolnictwa – zadania szkoły współczesnej	– omawia zadania współczesnej szkoły w zakresie nauczania i wychowania	– wyjaśnia, na czym polega proces uczenia się przez całe życie – charakteryzuje	– wyjaśnia znaczenie terminu: edukacja nieformalna – charakteryzuje	– analizuje rozwój szkolnictwa na przestrzeni dziejów	– ocenia wpływ współczesnej szkoły na kształtowanie się

	– edukacja wobec wyzwań społeczeństwa informacyjnego – kształcenie ustawiczne – edukacja a rynek pracy		rolę społeczną szkoły dawniej i współcześnie	wpływ współczesnej szkoły na kształtowanie się społeczeństwa informacyjnego	– omawia programy unijne realizujące ideę uczenia się przez całe życie	społeczeństwa informacyjnego – ocenia wpływ uczenia się przez całe życie na współczesne społeczeństwo

Samorząd terytorialny

Samorząd terytorialny w Polsce	– samorząd – formy samorządu – struktura samorządu terytorialnego – zadania samorządu terytorialnego – organy samorządu terytorialnego – referendum lokalne – źródła dochodów samorządów	– wyjaśnia znaczenie terminów: samorząd, gmina, powiat, województwo – przedstawia strukturę samorządu terytorialnego w Polsce	– wyjaśnia znaczenie terminu: decentralizacja – charakteryzuje różne formy samorządu – omawia cechy charakterystyczne samorządu terytorialnego w Polsce – opisuje zadania własne gminy, powiatu i województwa – przedstawia	– wyjaśnia znaczenie terminów: subwencja, dotacja – przedstawia zakres zadań samorządu terytorialnego – określa warunki, w jakich może się odbyć referendum lokalne – wymienia źródła dochodów samorządu	– omawia procedurę uchwalania budżetu jednostek samorządowych – wyjaśnia, kto i w jaki sposób sprawuje nadzór nad samorządem terytorialnym	– ocenia funkcjonowanie samorządu terytorialnego w Polsce

	– procedura uchwalania budżetu– nadzór nad samorządem terytorialnym		skład i zadania organów stanowiących i wykonawczych gminy, powiatu i województwa	lokalnego		

